

بررسی الگوهای مختلف ارزشیابی دارایی و بدهی

تعیین ارزش دارایی- بدهی با توجه به روش تعیین و محاسبه ویژگیهای متناسب به دارایی یا بدهی تعیین می‌شود. لذا ویژگیهای مرتبط با طبقه‌بندی دارایی‌ها و بدهی‌ها در سه طبقه اصلی ارزش ورودی، ارزش خروجی و ارزش اقتصادی^۱ قرار می‌گیرد.

تفاوت بین روشهای اندازه‌گیری و تعیین ارزش داراییها- بدهیها و در نهایت اندازه‌گیری سود، از ویژگیهای متناسب به دارایی- بدهی یا تفاوت‌های واحدهای اندازه‌گیری حادث می‌شود که این ویژگیها را می‌توان به سه روش طبقه‌بندی کرد (بلکویی، ترجمه پارسائیان، ۱۳۸۱):

- ۱- برحسب اثرگذاری برگزیده، حال یا آینده،
  - ۲- با توجه به نوع معامله‌ای که انجام شده، یا در حال انجام (خرید، فروش و اجاره) است، و
  - ۳- براساس ماهیت رویدادی که معیار ارزشیابی را مشخص می‌سازد.
- حال این پرسش مطرح می‌شود که

استفاده‌کنندگان از صورتهای مالی، چه ارزشی را بیشتر مورد توجه قرار می‌دهند؟ استرلینگ (Sterling, 1975) به منظور مقایسه روشهای مختلف ارزشیابی (الگوهای ارزشیابی) از دو معیار خطا، خطای مربوط به زمان و خطای مربوط به واحد اندازه‌گیری و نیز از لحاظ مربوط بودن با توجه به عامل زمان در شرایط تغییر سطح عمومی قیمت‌ها، قابلیت تفسیر و درک توسط استفاده‌کننده را مورد ارزیابی قرار داد و به این مهم پی برد که هر یک از روشهای ارزشیابی دارای ویژگی خاص در تاریخ اندازه‌گیری است و آنچه تفاوت بین این روشها را ایجاد می‌کند، زمان و به موجب آن تغییر در شرایط محیط اندازه‌گیری است.

در استانداردهای حسابداری بین‌المللی، خاصه‌های اندازه‌گیری شامل بهای تاریخی (مورد استفاده برای وجه نقد و بدهی‌های نگهداری شده تا سررسید)، بهای تاریخی تعدیل شده (مورد استفاده برای اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات و وام‌های دریافتی)، ارزش منصفانه (مورد استفاده برای اوراق بهادار مشتقه و تجدید ارزیابی داراییها) و ارزش خاص واحد انتفاعی (مورد استفاده برای موجودیهای خسارت‌دیده و اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات از کار افتاده) است. بارت (Barth, 2006) بیان می‌دارد این تفاوتها در خاصه اندازه‌گیری از چارچوب نظری سرچشمه نمی‌گیرد، بلکه ناشی از قواعد و تفاوت در شیوه‌های عملی است که طی زمان شکل گرفته است. همچنین او اعتقاد دارد که استفاده از خاصه‌های اندازه‌گیری متنوع نه تنها از نقطه نظر مفهومی نامطلوب است، بلکه مشکلاتی هم برای استفاده‌کنندگان صورتهای مالی ایجاد می‌کند. مبالغ

شناسایی شده در صورتهای مالی، ترکیبی از مبالغی است که به شیوه‌های مختلف اندازه‌گیری شده‌اند. این موضوع، تفسیر مبالغ خلاصه حسابداری مثل سود خالص را پیچیده می‌سازد (Barth, 2006).

با توجه به تحقیق صورت‌گرفته در مورد علاقه سرمایه‌گذاران در استفاده از روشهای اندازه‌گیری داراییها و بدهی‌ها، مشخص شده است که سرمایه‌گذاران با بهای تمام شده تاریخی و ارزش منصفانه تعدیل شده براساس ارزش بازار ۸۰ درصد آشنایی بیشتری نسبت به ارزشهای دیگر دارند و در تصمیم‌گیری‌های خویش در نظر می‌گیرند. به طوری که نتیجه تحقیقاتی که با همکاری کمیته استانداردهای حسابداری آلمان^۲ و فدراسیون تحلیلگران مالی کشورهای اروپایی^۳ انجام گرفته است، نشان می‌دهد که ارزش منصفانه تعدیل شده بر مبنای ارزش بازار، بیشتر مورد توجه سرمایه‌گذاران است (ABC Asset Management, 2006).

به طرف ارزش منصفانه

استفاده از یک خاصه اندازه‌گیری واحد می‌تواند بسیاری از مشکلات فعلی به‌کارگیری خاصه‌های اندازه‌گیری چندگانه و ارزیابی عملکرد مدیریت در ارتباط با نظریه نمایندگی را برطرف سازد (Scott, 2001). در بین خاصه‌های اندازه‌گیری که برای صورتهای مالی مطرح شده، به نظر می‌رسد هیئت استانداردهای حسابداری بین‌المللی بر ارزش منصفانه متمرکز شده است. امروزه ارزش منصفانه بسیار مورد توجه است، زیرا حسابداری ارزش منصفانه تنها رویکرد جامع و دارای سازگاری درونی است که هیئت استانداردهای حسابداری بین‌المللی شناسایی کرده است.

و تمام موارد فوق به ساختار و ویژگیهای محیط مورد گزارش مربوط است. زمانی که درباره ارزش منصفانه بحث می‌شود، تنها به دیدگاه سرمایه‌گذار یا طرفین معامله توجه نمی‌گردد، بلکه ذینفعان دیگری که در ساختار این رویداد مشارکت داشته‌اند نیز مورد تاکید قرار می‌گیرند. اما این موضوع زمانی فراگیر خواهد بود که توجه گروههای دیگری نیز به ارزش منصفانه جلب شود و از نظر آنها درخور اتکا باشد و مدیران در گزارش رویدادها و فعالیت‌های شرکت به‌طور منصفانه عمل کنند؛ به طوری که واکنش سایر افراد ذینفع و ذیحق نسبت به اطلاعات گزارش شده درک شود.

البته، درخور ذکر است که سرمایه‌گذار نیز آگاهانه در برابر ارزش ارقام خاصی از دارایی‌های شرکت که بر مبنای منصفانه ارزیابی شده است، واکنش مثبتی نشان می‌دهد؛ زیرا چنین دیدگاهی دارد^{۱۱} این روش ارزشیابی و تعیین بهای مورد معامله به وی کمک کرده است تا عملکرد آینده شرکت را پیش‌بینی و در نهایت در مورد قرار دادن سرمایه خود در شرکت، تصمیم بگیرد.

از دیدگاه سیستم اقتصادی، گزارشهای منصفانه در صداقت و اعتماد در بازار سرمایه تاثیر بسزایی دارد و این امر، کارایی بازار سرمایه را افزایش می‌دهد (هزینه‌های مازادی را که برای به دست آوردن اطلاعات بر استفاده‌کننده تحمیل می‌شود، تعدیل می‌کند). اما در عین حال، مانعی در تعیین ارزش منصفانه در بازار سرمایه وجود دارد و در ارزشیابی اطلاعات به‌طور منصفانه، اثرگذار خواهد بود. «این مانع عدم دستیابی به اطلاعات بازار دارایی منفرد یا خاص در مقایسه با اطلاعات مبتنی بر بهای تاریخی است که بدون تعصب، یک‌سونگری و

اتکا پذیری باشد».

همان‌طور که بحث شد، برای تعیین ارزش منصفانه یک دارایی دو راه وجود دارد؛

بازار^۶ در تاریخ اندازه‌گیری، مورد استفاده قرار می‌گیرد. ارزش منصفانه همان‌طور که در این بیانیه تعریف شده است، در برگرفته

نخست براساس ارزش فعلی جریانهای نقدی آینده و دوم، بر مبنای ارزش بازار (براساس معامله حقیقی). اما تفاوت اصلی بین حسابداری ارزش منصفانه و سیستم حسابداری ارزشهای تاریخی یا سایر مبنای حسابداری، مربوط به زمان شناسایی تغییر در ارزشهاست. برای مثال، در تعیین ارزش فعلی جریانهای نقدی، افزایش یا کاهش دارایی‌ها و بدهیها هنگامی شناسایی و ثبت می‌شود که رویدادهای موثر بر تغییر ارزش رخ داده باشد.

تعریف ارزش منصفانه در استانداردهای حسابداری

بر اساس بیانیه ۱۵۷ هیئت استانداردهای حسابداری مالی با نام «اندازه‌گیری ارزش منصفانه»، ارزش منصفانه عبارت است از قیمتی که در ازای فروش یک دارایی دریافت می‌شود و یا جهت پرداخت یک بدهی در یک معامله حقیقی^۵ میان فعالان

ارزشهای بازار است و محدود به شرایطی نمی‌شود که قیمتهای جاری بازار در دسترس نیست. تاکید تعریف فوق بر روی قیمتی است که در ازای فروش دارایی دریافت و یا برای انتقال بدهی پرداخت می‌شود (ارزش خروجی) و نه قیمتی که جهت تحصیل یک دارایی پرداخت و یا در مقابل ایجاد یک بدهی دریافت شده است (ارزش ورودی). لازم به ذکر است که این تعریف در بیانیه ۱۵۹ کاربرد ارزش منصفانه^۷ (Barth, 2006) و استاندارد حسابداری بین‌المللی شماره ۳۹ کاربرد ارزش منصفانه برای ابزار مالی^۸ نیز بیان شده است.

همچنین در بیانیه ۱۵۷ تاکید می‌شود که ارزش منصفانه باید بر اساس مفروضاتی که فعالان بازار در اقدام برای قیمتگذاری دارایی استفاده می‌کنند، تعیین شود؛ مفروضاتی که با عنوان «سلسله مراتب ارزش منصفانه» تعریف می‌گردد. این سلسله مراتب نشان‌دهنده الویت‌ها براساس گونه‌های مشخص

که به صورت منطقی و بدون هزینه‌ای توسط واحد گزارشگر در دسترس باشند به منظور مقایسه موارد بحث شده در بیانیه شماره ۱۵۷ هیئت استانداردهای حسابداری مالی با موارد مطرح شده قبل از بیانیه، مهمترین مبحثهای تعریف ارزش منصفانه در جدول ۱ بررسی شده است.

ارائه منصفانه و ارزش منصفانه

در چارچوب مفهومی تجدیدنظرشده هیئت استانداردهای حسابداری مالی (FASB) در سال ۲۰۰۴ نیز از واژه «ارائه

منصفانه» به جای اتکاپذیری استفاده شده و چنین بیان شده است که ارائه منصفانه زمانی وجود دارد که بتوان اطمینان یافت اندازه‌گیری به قدر کافی به مبلغ واقعی خاصه اندازه‌گیری شده نزدیک است و هنگامی پدید می‌آید که بین اندازه مشاهده شده و مبلغ واقعی خاصه مربوط، اختلاف اندکی وجود داشته باشد (نیکبخت، ۱۳۸۷). بنا به تعریف ارزش منصفانه در بیانیه

۱۵۷ هیئت استانداردهای حسابداری مالی، مبنی بر استفاده از ارزشهای نزدیک به ارزش بازار (در نظر گرفتن ارزش خروجی) در ارزشیابی دارایی‌ها و بدهی‌ها، نقش ارائه منصفانه در گزارشگری مالی می‌تواند پررنگتر شود. البته این مهم تنها بر عهده ارزش منصفانه نیست، بلکه بهای تمام شده نیز با توجه به موقعیت اندازه‌گیری (زمان و مکان)، این نقش را به خوبی ایفا می‌کند. اما دیدگاه استانداردهاگذاران بر در نظر گرفتن ارزش منصفانه را می‌توان در مباحث مرتبط با ظرفیت انطباق‌پذیر که توسط محققان مطرح شده است، بررسی کرد.

حسابداری تطبیقی مستمر^{۱۳} (CoCoA)

این روش ارزشیابی که توسط چمبرز (Chambers) پیشنهاد شده است، مبتنی بر ارزشیابی دارایی‌ها به خالص قیمت فروش (ارزش خروجی) در تاریخ ترازنامه و ناشی از فروشهای منظم و منطقی است. چمبرز استدلال می‌کند که اطلاعات کلیدی برای تصمیم‌گیری به ظرفیت انطباق مرتبط است و با توجه به اینکه صورت وضعیت مالی (ترازنامه) یکی از صورتهای مالی اساسی در تصمیم‌گیریهای استفاده‌کنندگان محسوب می‌شود، پس باید خالص ارزش فروش داراییهای واحد تجاری را نشان دهد؛ زیرا سود مستقیماً با تغییرات دارایی‌ها و بدهیها مرتبط است و این امر فقط هنگامی به درستی نمایش داده می‌شود که خالص داراییها براساس ظرفیت انطباق خود و از طریق ارزشهای خروجی منعکس شود (Deegan, 2006).

ظرفیت سازگاری^{۱۴}

روشی که چمبرز مورد استفاده قرار می‌دهد، توجه واحد تجاری را به فرصتهایی که در بازار حادث می‌شود، جلب می‌کند و توانایی

واحد تجاری برای سازگاری با شرایط در حال تغییر، انطباق با بازار سرمایه و دستیابی سریع به نقدینگی را نشان می‌دهد، آنچه در این روش ارزشیابی مورد توجه قرار می‌گیرد، تغییرات آینده و اثر آنها بر واحد تجاری است.

مزایای و انتقادهای وارد به این نوع ارزشیابی

۱- خاصیت جمع‌پذیری^{۱۵} اقلام ترازنامه؛ با استفاده از این روش، ارقامی که از ارزیابی تمام دارایی‌ها و بدهی‌ها (ارزش خروجی) حاصل می‌گردند، می‌توانند به طور منطقی قابل جمع با یکدیگر باشند، و

۲- نیازی به تخصیص بهای تمام شده به صورت استهلاک نیست، زیرا سود یا زیان دارایی‌ها مبتنی بر تغییرات در ارزش خروجی است.

حسابداری مستمر همزمان نیز توسط بسیاری از اندیشمندان، مجامع حرفه‌ای حسابداری مورد انتقاد قرار گرفته است. بعضی از این انتقادها به شرح زیر است:

۱- به‌کارگیری حسابداری مستمر همزمان شامل تغییرات اساسی در حسابداری مالی است؛ برای نمونه، نقطه شناسایی درآمد و ارزشیابی دارایی‌ها (درآمدها به جای نقطه فروش در نقطه خرید یا تولید شناسایی می‌شود) تغییر می‌کند،

۲- مربوط بودن ارزشهای خروجی در صورتی که قصد فروش نداشته باشیم، تردید برانگیز است،

۳- داراییهایی که ماهیت و ارزش خاصی برای واحد تجاری دارند، در این نوع ارزشیابی ارزشمند نخواهد بود؛ زیرا نمی‌توان آنها را جداگانه به فروش رساند. همچنین، حسابداری مستمر «ارزش مورد

- 15- Additivity
- 16- Enhanced Business Reporting
- 17- Business Landscape
- 18- Competencies & Resources
- 19- Performance
- 20- Future Overview Financial Information (FOFI)

منابع:

- تئوری حسابداری، تهران دفتر پژوهش‌های فرهنگی، ۱۳۸۱
- مهامی ناصر، ارزیابی شرکتها، فصلنامه جامعه حسابداران رسمی ایران، شماره پنجم، بهار ۱۳۸۸
- نیکبخت مهدی، دلایل دهگانه برای اصلاح چارچوب نظری FASB، مجله حسابرس، زمستان ۱۳۸۷
- Barth Mary E., **Including Estimates of the Future in Today's Financial Statements**, Accounting Horizons, September 2006, Vol. 20, No. 3
- Craig Deegan, **Financial Accounting Theory**, Mc Graw-Hill Australia, 2006
- FASB 159; **The Fair Value Option for Financial Assets and Financial Liabilities**, February 2007
- Pricewaterhouse Coopers, **The Enhanced Business Reporting Framework, Value Reporting Program**, October 2005, Available in www.ebr360.org
- RBC Assets Management, **Being a Great Investor in All Types of Markets; "Rules" you Can Use to Take Advantage of Market Volatility**, Royal Bank of Canada, November 2006
- Scott, **Financial Accounting Theory**, Third Edition, The Measurement Perspective on Decision Usefulness, 2001
- **Statement of Financial Accounting Standards**, Fair Value Measurements, No 157, 2006-2009
- Sterling Robert R., **Relevant Financial Reporting in an Age of Price Changes**, Journal of Accountancy, 1975, pp. 42-51

صحیح و متکی به اصول علمی در ارزشیابی مورد توجه قرار گیرد تا سرمایه‌گذاران ارزش واقعی (ذاتی) را مشاهده کنند و همچنین نمود آن را در ارزش ببینند و دید نامطمئنی که نسبت به سرمایه‌گذاری به دلیل پیامدهای ناشی از انحراف زیاد قیمت مبادلات با قیمت واقعی آنها پیدا شده است، کاهش یابد. تبادل اطلاعات، گسترش فزاینده فناوری اطلاعات، این موقعیت را ایجاب کرده است که آن نوع گزارشگری مورد استفاده قرار گیرد که توان تطبیق واحد تجاری با شرایط جدید را انعکاس دهد؛ به طوری که هم‌اکنون گزارشگری مالی ارتقا یافته و اطلاعات مالی آینده‌نگر، از جایگاه مناسبی برای بررسی ارزش منصفانه در شرکت برخوردارند و این امر، در نهایت شفافیت گزارشگری مالی را افزایش می‌دهد.

پانوشتها:

- ۱- نظام‌های اندازه‌گیری گوناگونی وجود دارد که مهمترین ویژگی متمایزکننده آنها از یکدیگر، اتکا بر بهای تمام‌شده تاریخی و ارزش جاری می‌باشد و ارزش جاری در برگزیده سه نگرش ارزش ورودی، ارزش خروجی و ارزش اقتصادی است (مفاهیم نظری گزارشگری مالی ایران).
- 2- Accounting Standards Committee of Germany
- 3- The European Federation of Financial Analysts Societies (EFFAS)
- 4- Financial Accounting Standards Board (FASB)
- 5- Orderly Transaction
- 6- Market Participant
- 7- Fair Value Option
- 8- Fair Value Option for Financial Instruments
- 9- Quoted Prices
- 10- Observable
- 11- Unobservable
- 12- Identical
- 13- Continuously Contemporary Accounting (CoCoA)
- 14- Capacity to Adapt

و مشترکی بوده‌اند. این نوع گزارشگری، چشم‌انداز گسترده‌ای از عملکرد جاری و درک عمیقتری از آینده شرکت را در اختیار استفاده‌کننده قرار می‌دهد. ناکارایی سیستم‌های حسابداری در شناخت تمامی داراییهای نامشهود، باعث شده است که ارزش بازار شرکتها با ارزش دفتری آنها فاصله زیادی داشته باشد. همچنین این نوع گزارش یک تلاش پیشرو برای پر کردن شکاف اطلاعاتی اخیر است؛ به گونه‌ای که بتواند با افشای یکپارچه اطلاعات مالی و غیرمالی، دیدگاه صحیحی از ارزش شرکتها را ارائه نماید (PwC, 2005). چهار عنصر اساسی در ساختار گزارشگری تجاری ارتقا یافته وجود دارد؛ **دورنمای (آینده) شرکت**^{۱۷}، راهبرد، **تواناییها و منابع**^{۱۸} و **عملکردها**^{۱۹} (Scott, 2005). البته انجمن حسابداران رسمی امریکا تنها جایی نبود که این نوع گزارشگری را مطرح کرد، به طوری که در کانادا و در بخش ۴۲۵۰ استانداردهای حسابداری کانادا مبنی بر ارائه اطلاعات مالی آینده‌نگر، به این نوع گزارشگری توجه شده است و در آن مطرح می‌شود که گزارشهای سالانه باید با وجود بحث و تحلیل‌های **مدیریت و اطلاعات مالی آینده‌نگر**^{۲۰}، دارای محتوای اطلاعاتی بیشتری نسبت به محتوای اطلاعاتی موجود در بهای بازار باشد (Deegan, 2006).

نتیجه‌گیری

اولین و مهمترین عاملی که در تصمیم‌گیریهای سرمایه‌گذاری فراروی سرمایه‌گذار است، عامل قیمت است که به تبع آن ارزشیابی و برآورد ارزش ذاتی مطرح می‌گردد. ارزشی که در ترازنامه گزارش می‌شود، باید نمودی حقیقی از ارزش واقعی (ذاتی) باشد. ضروری به نظر می‌رسد که روشی مناسب،